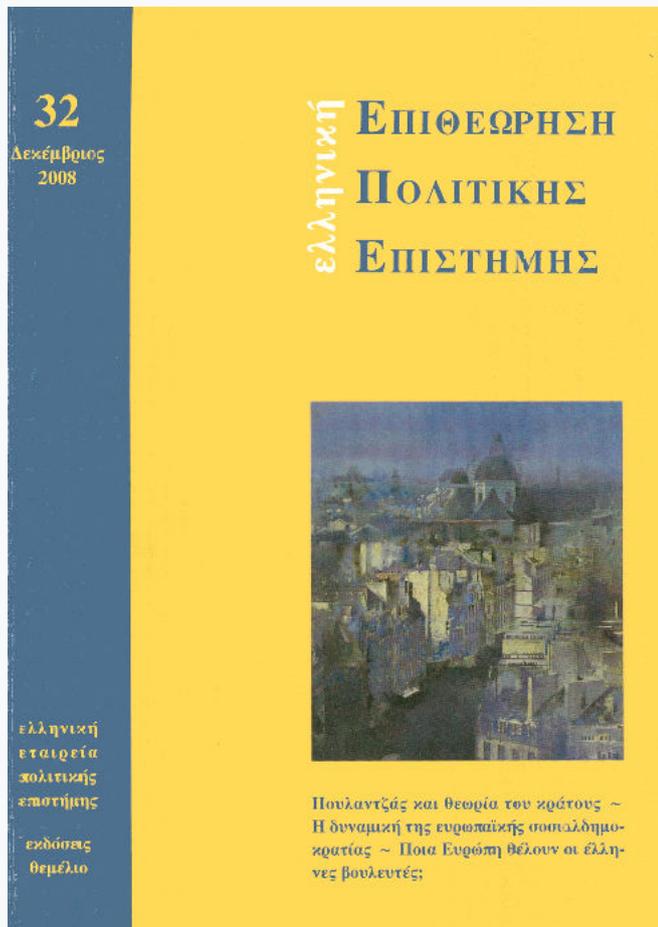

Ελληνική Επιθεώρηση Πολιτικής Επιστήμης

Vol 32 (2008)

Ποια Ευρώπη θέλουν οι Έλληνες βουλευτές;

Δημήτρης Α. Σωτηρόπουλος, Σπυριδούλα Νέζη,
Παναγιώτα Τόκα

doi: [10.12681/hpsa.14464](https://doi.org/10.12681/hpsa.14464)

Copyright © 2017, Δημήτρης Α. Σωτηρόπουλος, Σπυριδούλα Νέζη,
Παναγιώτα Τόκα

This work is licensed under a [Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/).

To cite this article:

Σωτηρόπουλος Δ. Α., Νέζη Σ., & Τόκα Π. (2017). Ποια Ευρώπη θέλουν οι Έλληνες βουλευτές;. *Ελληνική Επιθεώρηση Πολιτικής Επιστήμης*, 32, 25–41. <https://doi.org/10.12681/hpsa.14464>

ΠΟΙΑ ΕΥΡΩΠΗ ΘΕΛΟΥΝ ΟΙ ΕΛΛΗΝΕΣ ΒΟΥΛΕΥΤΕΣ;

Δημήτρης Α. Σωτηρόπουλος - Σπυριδούλα Νέζη
Παναγιώτα Τόκα*

Ενώ η ευρωπαϊκή ενοποίηση θεωρείται κατεξοχήν εγχείρημα από το οποίο οι μάζες έχουν αποκλεισθεί ή απέχουν, οι απόψεις των πολιτικών ελίτ για την Ευρωπαϊκή Ένωση δεν έχουν μελετηθεί συστηματικά. Το άρθρο αυτό αποτελεί μέρος μιας συγκριτικής έρευνας των αντιλήψεων των πολιτικών ελίτ σε 18 χώρες-μέλη της Ένωσης κατά το 2007. Αναλύονται οι απαντήσεις δείγματος 90 ελλήνων βουλευτών ως προς τρία ερωτήματα: Πόσο εμπιστεύονται τους ευρωπαϊκούς θεσμούς και κατά πόσο θα ήθελαν την ενδυνάμωσή τους; Σε ποιο βαθμό επιθυμούν να προχωρήσει η ευρωπαϊκή ενοποίηση; Και κατά πόσο συμφωνούν με τη διαμόρφωση κοινών ευρωπαϊκών πολιτικών σε διάφορους τομείς πολιτικής; Η κατανομή των αντιλήψεων των βουλευτών ερμηνεύεται με βάση την κομματική τους ένταξη, την αυτοτοποθέτησή τους στον άξονα Αριστερά-Δεξιά και το βαθμό εμπιστοσύνης τους στα ευρωπαϊκά όργανα.

---

1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Έχει υποστηριχθεί από παλιά ότι η ευρωπαϊκή ολοκλήρωση δεν θα μπορούσε να προχωρήσει, αν τυχόν –ήδη στην αρχή της οικοδόμησης των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων– δεν υπήρχαν σε κάθε κράτος-μέλος πολιτικές δυνάμεις έτοιμες να υποστηρίξουν το υπερεθνικό αυτό εγχείρημα.¹ Ωστόσο, όπως είναι γνωστό, σήμερα η ευρωπαϊκή ολοκλήρωση έχει περάσει στα χέρια υπερε-

* Ο Δημήτρης Α. Σωτηρόπουλος είναι Επίκουρος Καθηγητής Πολιτικής Επιστήμης στο Τμήμα Πολιτικής Επιστήμης και Δημόσιας Διοίκησης του Πανεπιστημίου Αθηνών. Η Σπυριδούλα Νέζη και η Παναγιώτα Τόκα είναι υποψήφιας διδάκτορες Πολιτικής Επιστήμης στο ίδιο Τμήμα. Οι συγγραφείς θα ήθελαν να ευχαριστήσουν τους Τάκη Καφετζή, Ηλία Νικολακόπουλο, Μιχάλη Τσινιοιζέλη και Αστέρη Χουλιάρα για τις παρατηρήσεις τους καθώς και τη Μανίνα Κακεπάκη για την υποστήριξή της στη διάρκεια της έρευνας. Ο τίτλος αυτού του άρθρου αποτελεί παραλλαγή των τίτλων των βιβλίων *Ποια Ευρώπη θέλουμε*, επιμέλεια Ινώ Αφεντούλη, Ι. Σιδέρης, Αθήνα 1997, και *Λουκάς Τσοούκαλης, Ποια Ευρώπη;*, Ποταμός, Αθήνα 2006.

1. Ernst Haas, *The Uniting of Europe*, Stanford University Press, Stanford 1958.

θνικών δομών και δρώντων. Τα κοινοτικά όργανα και οι επιλεγμένοι αξιωματούχοι της Ευρωπαϊκής Ένωσης [Ε.Ε.], για παράδειγμα οι Επίτροποι, καθώς και οι μόνιμοι ανώτεροι υπάλληλοι των κοινοτικών υπηρεσιών έχουν διαφοροποιημένους αλλά βαρύνοντες ρόλους σε πολλούς τομείς πολιτικής. Ταυτόχρονα, ορισμένες διαδικασίες διαμόρφωσης μέτρων πολιτικής που λαμβάνουν χώρα σε ευρωπαϊκό επίπεδο δεν είναι διαφανείς, αλλά περιορίζονται στο επίπεδο εξισορρόπησης των συμφερόντων των κρατών-μελών, των επί μέρους κοινοτικών οργάνων και υπηρεσιών καθώς και όσων συλλογικών συμφερόντων έχουν πρόσβαση σε αυτές. Φαίνεται ότι ο ρόλος των εγχώριων πολιτικών δυνάμεων (των εθνικών κομμάτων και των πολιτικών ελίτ) εξακολουθεί να είναι περιορισμένος, πράγμα που συνδέεται με τη συζήτηση για τη δημοκρατία στην Ευρωπαϊκή Ένωση.

Το «δημοκρατικό έλλειμμα» είναι ένα από τα σημαντικότερα προβλήματα που αντιμετωπίζει η Ε.Ε. και αφορά, μεταξύ άλλων, το γεγονός ότι –με εξαίρεση το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο– τα μέλη των σημαντικότερων κοινοτικών οργάνων δεν εκλέγονται από τους ευρωπαίους πολίτες ούτε λογοδοτούν σε αυτούς. Αφορά επίσης τη μετατόπιση του κέντρου λήψης πολιτικών αποφάσεων από τα εθνικά κοινοβούλια των κρατών-μελών σε ένα κεντρικό σύστημα λήψης πολιτικών αποφάσεων. Στο ευρωπαϊκό πολιτικό σύστημα η ευρωπαϊκή Επιτροπή και οι υπόλοιποι θεσμοί, αποτελούν βασικά όργανα που λαμβάνουν αποφάσεις και λειτουργούν χωρίς να ελέγχονται από τα εθνικά κοινοβούλια. Η αναβάθμιση του ρόλου του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου είναι μία από τις επικρατέστερες λύσεις που προτείνονται για να αντιμετωπιστεί αυτό το πρόβλημα.²

Σήμερα, είναι φανερό ότι οι εκλογές για το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και η λειτουργία του ίδιου του σώματος δεν αρκούν για να αμβλύνουν το δημοκρατικό έλλειμμα της Ε.Ε. που προκύπτει από το γεγονός ότι οι κρίσιμες αποφάσεις λαμβάνονται κυρίως μέσα από διαπραγματεύσεις μεταξύ των πολιτικών και γραφειοκρατικών ελίτ. Το έλλειμμα δημοκρατίας συνδέεται επίσης με την αναποτελεσματικότητα των θεσμών της Ε.Ε. (Κοινοβούλιο, Επιτροπή, Συμβούλιο Υπουργών) και επιδρά σημαντικά τόσο στον βαθμό νομιμοποίησής τους όσο και στη διαδικασία της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης.

2. Βλ. π.χ., Shirley Williams, «Sovereignty and Accountability» στο Robert O. Keohane - Stanley Hoffmann (επιμ.), *The New European Community*, Westview, Boulder, CO, 1991, και Simon Hix, «The End of Democracy in Europe? How the European Union (As Currently Designed) Restricts Political Competition», αδημοσίευτη ανακοίνωση στο συνέδριο «Democracy in Europe», Harvard University, Καίμπριτζ, Μασαχουσέτη 2003.

Είναι προφανές ότι χωρίς νέους τρόπους και διαύλους ευρύτερης πολιτικής συμμετοχής το ευρωπαϊκό εγχείρημα θα συνεχίσει να πάσχει από δημοκρατικό έλλειμμα. Ωστόσο, ο ρόλος των κοινοβουλευτικών ελίτ (μέλη του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου, καθώς και των εθνικών και περιφερειακών κοινοβουλίων) θα μπορούσε να είναι κομβικός για τη μερική έστω άμβλυση του ελλείμματος αυτού. Από τη θέση τους οι βουλευτές έχουν ρόλο αντιπροσωπευτικό και θα μπορούσαν να ασκούν έλεγχο στην εκτελεστική εξουσία σε περισσότερα από ένα επίπεδα. Δεδομένης μάλιστα της τάσης για απόδοση όλο και περισσότερων αρμοδιοτήτων του κεντρικού κράτους σε υπερεθνικά και υποεθνικά όργανα, οι ρόλος και οι στάσεις και αντιλήψεις των βουλευτών θα έπρεπε να λαμβάνονται υπόψη στον βαθμό που ο έλεγχος και η διαφάνεια της δράσης της εκτελεστικής εξουσίας αποτελεί ζητούμενο της σύγχρονης δημοκρατίας.

Από την άλλη μεριά, είναι κοινός τόπος ότι η ποιότητα της δημοκρατίας εξαρτάται όχι μόνο από την ποιότητα των δημοκρατικών θεσμών αλλά και από την ποιότητα των ελίτ που τους στελεχώνουν.³ Έως σήμερα έχει δοθεί έμφαση στο ποιο είναι το «προφίλ» των ευρωπαϊκών ελίτ και στις στάσεις και αντιλήψεις τους για την Ε.Ε.⁴ Δεν υπάρχουν όμως αρκετές έρευνες για το πώς βλέπουν την Ευρωπαϊκή Ένωση τα μέλη των εθνικών κοινοβουλίων. Αντίθετα, υπάρχουν μελέτες για τις στάσεις των πολιτικών κομμάτων απέναντι σε αυτήν.⁵ Ένα από τα χρήσιμα συμπεράσματα τέτοιων μελετών είναι ότι η θέση στον άξονα Αριστερά-Δεξιά επηρεάζει τις στάσεις και αντιλήψεις των πολιτικών κομμάτων για την ευρωπαϊκή ολοκλήρωση, με την έννοια ότι –σε αντίθεση με το παρελθόν– η Κεντροαριστερά φαίνεται να έχει πιο φιλευρωπαϊκό «προφίλ», ενώ η Ακροδεξιά και η πέραν των σοσιαλιστών Αριστερά έ-

3. Βλ. γενικά για τις πολιτικές ελίτ, Geraint Parry, *Political Elites*, ECPR Press, Colchester 2005 (1η έκδ. 1969) και ειδικά για τις πολιτικές ελίτ στη Νότια Ευρώπη, Nancy Bermeo, «Ministerial Elites in Southern Europe: Continuities, Changes and Comparisons», στο Pedro Tavares de Almeida - Antonio Costa Pinto - Nancy Bermeo (επιμ.), *Who Governs Southern Europe? Regime Change and Ministerial Recruitment, 1850-2000*, Frank Cass, Λονδίνο 2003, σ. 205.

4. Βλ. π.χ. Richard S. Katz - Bernhard Wessels (επιμ.), *The European Parliament, the National Parliaments, and European Integration*, Oxford University Press, Οξφόρδη 1999, και Hermann Schmitt - Jacques Thomassen (επιμ.), *Political Representation and Legitimacy in the European Union*, Oxford University Press, Οξφόρδη 1999.

5. Βλ. π.χ. Simon Hix - Christopher Lord, *Political Parties in the European Union*, Macmillan, Λονδίνο 1997, John Gaffney, *Political Parties and the European Union*, Routledge, Λονδίνο 1999, και Gary Marks - Marco Steenbergen (επιμ.), *European Integration and Political Conflict*, Cambridge University Press, Κάιμπριτζ 2004.

χουν αναπτύξει ιδιαίτερα αρνητικές στάσεις απέναντι στην Ε.Ε.⁶

Η έρευνα με πρωτογενή στοιχεία που παρουσιάζουμε εδώ χρησιμοποιεί αυτό το συμπέρασμα, καθώς η κομματική ένταξη και η πολιτική ιδεολογία των ερωτώμενων βουλευτών αποτελούν ερμηνευτικές μεταβλητές για τη στάση και τις αντιλήψεις τους για την Ευρωπαϊκή Ένωση. Έτσι η έρευνά μας συνδέεται όχι μόνον με την ευρωπαϊκή συγκριτική έρευνα για τις ελίτ για την οποία θα γίνει λόγος στο κύριο μέρος αυτού του άρθρου, αλλά και με την παλαιότερη έρευνα των Heinrich Best και Maurizio Cotta. Οι δύο αναλυτές είχαν εστίασει στη δράση των ελίτ σε εθνικό και ευρωπαϊκό επίπεδο, περιγράφοντας και ερμηνεύοντας από πού προέρχονται, πώς σκέφτονται και τι οραματίζονται οι ευρωπαϊκές ελίτ για το μέλλον της Ε.Ε.⁷

Σε ό,τι αφορά την Ελλάδα, υπάρχουν λίγες έρευνες για τις πολιτικές ελίτ, ενώ γνωρίζουμε ελάχιστα πράγματα γενικά για τις στάσεις και αντιλήψεις των βουλευτών και ειδικά για τις απόψεις τους για την Ευρωπαϊκή Ένωση.⁸ Προγενέστερη έρευνα έδειξε ότι οι έλληνες βουλευτές αντιλαμβάνονται την Ε.Ε. ως ένα όχημα για την οικονομική ανάπτυξη και δίνουν έμφαση στη διαδικαστική διάστασή της.⁹ Επιπλέον, με βάση μια άλλη συγκριτική έρευνα, προκύπτει ότι, αν και οι έλληνες πολιτικοί υπερηφανεύονται για το γεγονός ότι είναι Ευρωπαίοι, οι ίδιοι έχουν εργαλειοακή άποψη για τους ευρωπαϊκούς θεσμούς, πολιτικές και διαδικασίες.¹⁰ Αυτό σημαίνει ότι οι πολιτικοί μας δίνουν έμφαση

6. Nicolo Conti, «Which Europe Do They Want? The EU in the View of Radical Parties», δημοσίευτη ανακοίνωση στο συνέδριο ECPR Joint Sessions, Rennes, Απρίλιος 2008.

7. Heinrich Best - Maurizio Cotta (επιμ.), *Parliamentary Representatives in Europe, 1848-2000, Legislative Recruitment and Careers in Eleven European Countries*, Oxford University Press, Οξφόρδη 2000, καθώς και John Higley - Jan Pakulski, «The Quality of Elites and the Illusions of Ideology», δημοσίευτη ανακοίνωση στο συνέδριο ECPR General Conference, Πίζα, Σεπτέμβριος 2007.

8. Για τις πολιτικές ελίτ στην Ελλάδα, βλ. Keith Legg, *Politics in Greece*, Stanford University Press, Stanford 1969· Μανώλης Γ. Δρεττάκης, *Η ανατομία της Βουλής, 1974-1990*, Gutenberg, Αθήνα 1991· Kleomenis S. Koutsoukis, *Political Leadership in Modern Greece: Cabinet Elite Circulation and Systemic Change, 1946-1976*, Athena Publishing, Αθήνα 1982, και Dimitri A. Sotiropoulos - Dimitris Bourikos, «Ministerial Elites in Greece, 1843-2001: A Synthesis of Old Sources and New Data», *South European Society and Politics*, τόμ. 7, τχ. 2, 2002, σ. 153-204, καθώς και τις έρευνες των πολιτικών ελίτ που διεξήγαγε η εταιρεία V-PRC (π.χ. «Δεύτερη έρευνα ελληνικής πολιτικής ελίτ», Αθήνα, Νοέμβριος 2000).

9. Peter Esaiasson, «What Kind of Future? Why?», στο Richard S. Katz - Bernhard Wessels (επιμ.), *ό.π.*, σ. 151-173.

10. Angelika Scheuer, «A Political Community?», στο Hermann Schmitt - Jacques Thomassen (επιμ.), *ό.π.*, σ. 25-46.

στο πώς λαμβάνονται οι αποφάσεις σε ευρωπαϊκό επίπεδο, με βάση ποιους συσχετισμούς δυνάμεων και, κυρίως, στο πώς θα μπορούσε να ωφεληθεί η Ελλάδα από τις εξελίξεις στην Ε.Ε. ως προς τα ανοικτά εθνικά θέματα και τα οικονομικά οφέλη από τη συμμετοχή της χώρας στην ευρωπαϊκή ολοκλήρωση. Με άλλα λόγια, ενδιαφέρονται για το τι μπορεί να κάνει η Ευρωπαϊκή Ένωση για την Ελλάδα παρά για το τι μπορεί να κάνει η Ελλάδα για την Ένωση.

Επίσης, με βάση την ίδια έρευνα που αναφέραμε παραπάνω, οι έλληνες βουλευτές όλων των κομμάτων κατανοούν τις εθνικές δημόσιες πολιτικές ως κάτι ιδιαίτερο που δεν επηρεάζεται από την Ε.Ε. Ταυτόχρονα, πολλές φορές, οι έλληνες πολιτικοί όσο και οι πολιτικοί άλλων χωρών αναφέρονται συχνά στις αντίστοιχες ευρωπαϊκές πολιτικές στο πλαίσιο αποφυγής του πολιτικού κόστους, το οποίο έχουν ορισμένες αποφάσεις κυρίως οικονομικού χαρακτήρα [“blame avoidance”]. Όπως είναι γνωστό, η σχετική ευθύνη επιρρίπτεται στις «Βρυξέλες». Παρόμοιες στρατηγικές αποφυγής ευθυνών σε συνδυασμό με μεγάλες ή μικρότερες δόσεις ευρωσκεπτικισμού συναντώνται σε πολλά ευρωπαϊκά κράτη.

Παρότι η έρευνά μας αφορά ειδικά τους βουλευτές, τα συμπεράσματά μας θα μπορούσαν να γενικευθούν στην ελληνική πολιτική ελίτ, καθώς στην Ελλάδα οι υπουργοί συνήθως δεν είναι εξωκοινοβουλευτικοί αλλά είναι μέλη της Βουλής των Ελλήνων, πράγμα που αντανακλάται και στο αποτέλεσμα της δειγματοληπτικής έρευνάς μας: μεταξύ των 90 βουλευτών του δείγματος, οι 32 έχουν διατελέσει υπουργοί ή υφυπουργοί.

Στο υπόλοιπο αυτού του άρθρου εξετάζουμε τις απόψεις της ελληνικής πολιτικής ελίτ για την ευρωπαϊκή ολοκλήρωση, για δύο από τα πιο σημαντικά θεσμικά όργανα της Ε.Ε. –το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και την Ευρωπαϊκή Επιτροπή– καθώς και για τρεις τομείς δημόσιας πολιτικής (φορολογία, εξωτερικές σχέσεις, κοινωνικές ασφαλίσεις).

2. ΥΠΟΘΕΣΕΙΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΚΑΙ ΤΑΥΤΟΤΗΤΑ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ

Η ανάλυση των δεδομένων μας πραγματοποιείται με βάση την κομματική ένταξη των ερωτώμενων βουλευτών, την αυτοτοποθέτησή τους στον άξονα «Αριστερά-Δεξιά» και τον βαθμό εμπιστοσύνης τους στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή και στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο. Αυτές είναι και οι ανεξάρτητες μεταβλητές της ανάλυσής μας (κόμμα και αυτοτοποθέτηση), ενώ οι εξαρτημένες μεταβλητές είναι (α) η εμπιστοσύνη που δείχνουν οι ερωτώμενοι προς τους

δύο αυτούς θεσμούς (β) η συμφωνία ή διαφωνία τους με την προοπτική ενδυνάμωσης των δύο οργάνων και γ) η συμφωνία ή διαφωνία τους με την προοπτική διαμόρφωσης άλλων κοινών ευρωπαϊκών πολιτικών (πέραν της κοινής αγροτικής πολιτικής ή της περιφερειακής πολιτικής της Ε.Ε.), όπως, π.χ., κοινής φορολογικής και κοινής εξωτερικής πολιτικής, καθώς και κοινής πολιτικής κοινωνικών ασφαλίσεων. Σημειώνεται ότι ο βαθμός εμπιστοσύνης χρησιμοποιείται και ως ανεξάρτητη μεταβλητή, καθώς υποθέτουμε ότι από αυτόν εξαρτάται η συμφωνία ή η διαφωνία των βουλευτών με τις δύο παραπάνω προοπτικές.

Ως προς τον βαθμό εμπιστοσύνης στα θεσμικά όργανα της Ε.Ε., υποστηρίζουμε πως δεδομένου ότι και οι ίδιοι οι έλληνες βουλευτές μετέχουν στην αντιπροσωπευτική λειτουργία, θα έχουν μεγαλύτερη εμπιστοσύνη στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο παρά στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή. Παράλληλα, λαμβάνοντας υπόψη ότι τα κόμματα της Αριστεράς έχουν επικρίνει πολλές φορές τον ρόλο της Ε.Ε., υποθέτουμε ότι ο βαθμός εμπιστοσύνης των βουλευτών προς τα θεσμικά όργανά της θα συσχετίζεται αρνητικά με την ένταξή τους σε κόμματα που βρίσκονται στα αριστερά της Νέας Δημοκρατίας [Ν.Δ.]. Θα συσχετίζεται επίσης αρνητικά με την αυτοτοποθέτησή τους στα αριστερά του ιδεολογικού άξονα. Με άλλα λόγια, όσο πιο δεξιά τοποθετούνται οι έλληνες βουλευτές στον ιδεολογικό άξονα Δεξιά-Αριστερά, τόσο περισσότερο θα εμπιστεύονται τα θεσμικά όργανα της Ε.Ε.

Για την ανάλυση των προαναφερθέντων ερωτημάτων χρησιμοποιούνται δεδομένα από το πρώτο «κύμα» της ευρωπαϊκής έρευνας με τίτλο «INTUNE: Integrated and United for an ever more closer Europe» που πραγματοποιήθηκε σε 18 χώρες και αφορά τις αντιλήψεις των πολιτικών, των επιχειρηματικών ελίτ και του γενικού πληθυσμού για την Ε.Ε. Εδώ παρουσιάζουμε μικρό μέρος από τα συμπεράσματα της έρευνας ειδικά για την ελληνική πολιτική ελίτ.

Στην προηγούμενη κοινοβουλευτική περίοδο (2004-2007) η Βουλή των Ελλήνων ήταν τετρακομματική (Ν.Δ., ΠΑΣΟΚ, Συνασπισμός και ΚΚΕ). Η δική μας έρευνα με ερωτηματολόγια πραγματοποιήθηκε από τον Φεβρουάριο έως τον Ιούνιο του 2007 και περιέλαβε προσωπικές συνεντεύξεις με 90 βουλευτές. Η δειγματοληψία έγινε με βάση το φύλο, την ηλικία, το πολιτικό κόμμα, το αξίωμα και τις θητείες των βουλευτών (Πίνακας 1). Συνολικά πραγματοποιήθηκαν συνεντεύξεις με 43 βουλευτές της Ν.Δ., 43 βουλευτές του ΠΑΣΟΚ, 3 βουλευτές του Συνασπισμού και 1 βουλευτή του ΚΚΕ.¹¹

11. Δεν μας παραχωρήθηκαν συνεντεύξεις με περισσότερους βουλευτές του Συνασπισμού

Όπως φαίνεται στον Πίνακα 1, σε γενικές γραμμές και με εξαίρεση την κομματική ένταξη, οι ποσοτώσεις των επιμέρους κατηγοριών (πολιτικό κόμμα, φύλο, ηλικία, αριθμός κοινοβουλευτικών θητειών) στις οποίες κατανέμονται οι βουλευτές δεν διαφέρουν ιδιαίτερα ανάμεσα στο σύνολο των βουλευτών της περιόδου 2004-2007 και στο δείγμα μας του 2007. Έτσι το δείγμα μπορεί να θεωρηθεί μάλλον ικανοποιητικό, ιδιαίτερα αν λάβει κανείς υπόψη του τις ιδιαίτερα πολλές δυσκολίες της δειγματοληψίας και της διεξαγωγής συνεντεύξεων, οι οποίες είναι οικείες σε όσους έχουν επιχειρήσει δειγματοληπτική έρευνα με δομημένο ερωτηματολόγιο στο πλαίσιο προσωπικών συνεντεύξεων.

ΠΙΝΑΚΑΣ 1

*Σύγκριση της ποσοστιαίας σύνθεσης της Βουλής (2004-2007)
και του δείγματος της έρευνας μεταξύ των βουλευτών (2007)*

	Σύνθεση της Βουλής	Σύνθεση του δείγματος βουλευτών
Κομματική ένταξη		
Κυβερνών κόμμα (Ν.Δ.)	55%	48%
Κόμματα της αντιπολίτευσης (ΠΑΣΟΚ, ΣΥΝ, ΚΚΕ)	45%	52%
Φύλο		
Άνδρες	86%	87%
Γυναίκες	14%	13%
Ηλικία		
Έως 50 ετών	26%	27%
Άνω των 50 ετών	74%	73%
Βουλευτικές θητείες		
Μία θητεία (η τρέχουσα)	33%	40%
Περισσότερες από μία θητείες	67%	60%
Σύνολο	N=300	N=90

Πηγή: INTUNE Ευρωπαϊκή συγκριτική έρευνα των πολιτικών ελίτ.

και του ΚΚΕ. Ωστόσο ο Συνασπισμός δεν υποαντιπροσωπεύεται στο δείγμα μας. Είναι εμφανές όμως ότι θα έπρεπε να υπάρχουν αναλογικά κάπως περισσότεροι βουλευτές της Ν.Δ. μεταξύ των ερωτώμενων, καθώς και το ότι το ΚΚΕ υποαντιπροσωπεύεται. (Γι' αυτόν τον λόγο, στη συνέχεια του άρθρου, δεν συμπεριλαμβάnuμε στην παρουσίαση της ποσοστιαίας κατανομής των αντιλήψεων των βουλευτών τις απαντήσεις που δόθηκαν από τον βουλευτή του ΚΚΕ).

3. ΕΜΠΙΣΤΟΣΥΝΗ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ ΒΟΥΛΕΥΤΩΝ ΣΤΟΥΣ ΘΕΣΜΟΥΣ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΕΝΩΣΗΣ

Όπως φαίνεται στον Πίνακα 2, οι βουλευτές της Ν.Δ. εμπιστεύονται τα θεσμικά όργανα στα οποία αναφερόμαστε, περισσότερο από αυτούς των άλλων κομμάτων. Το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο συγκεντρώνει τις πιο πολλές θετικές κρίσεις των βουλευτών της Ν.Δ. (7,41) ενώ ακολουθεί η Ευρωπαϊκή Επιτροπή (6,95). Αντίστοιχα, το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο συγκεντρώνει το μεγαλύτερο βαθμό εμπιστοσύνης των βουλευτών του ΠΑΣΟΚ (6,95) σε σχέση με την Ευρωπαϊκή Επιτροπή (5,41). Τέλος, ενώ οι βουλευτές του Συνασπισμού εμπιστεύονται το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο περισσότερο και από τους βουλευτές του ΠΑΣΟΚ, εκφράζουν πολύ μικρή εμπιστοσύνη στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή (3,66).

ΠΙΝΑΚΑΣ 2

*Βαθμός εμπιστοσύνης των βουλευτών σε θεσμικά όργανα της Ε.Ε.
με βάση την κομματική τους ένταξη*

	Εμπιστοσύνη στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο (μέσος όρος)	Εμπιστοσύνη στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή (μέσος όρος)
ΠΑΣΟΚ	6,95	5,41
Ν.Δ.	7,41	6,95
ΣΥΝ	7,33	3,66

Πηγή: INTUNE Ευρωπαϊκή συγκριτική έρευνα των πολιτικών ελίτ.

Σε αυτό το σημείο αξίζει να σημειωθούν δύο ζητήματα. Πρώτον, όπως αναμενόταν, οι κοινοβουλευτικές ελίτ εμπιστεύονται σε μεγαλύτερο βαθμό το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο παρά τα άλλα θεσμικά όργανα. Δεύτερον, η απόκλιση που υπάρχει μεταξύ των κομμάτων ως προς τις αξιολογήσεις των βουλευτών για την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, δηλαδή για το θεσμικό όργανο που συγκεντρώνει τον χαμηλότερο βαθμό εμπιστοσύνης τους, είναι πολύ σημαντική. Πιο συγκεκριμένα, ο μέσος όρος εμπιστοσύνης των βουλευτών της Ν.Δ. (6,95) έχει μεγάλη απόκλιση από τον αντίστοιχο του ΠΑΣΟΚ (5,41) και του Συνασπισμού (3,66).

Τα χαμηλά ποσοστά εμπιστοσύνης στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή δεν αποτρέπουν τους βουλευτές όλων των πολιτικών κομμάτων (πλην του ΚΚΕ) από

το να υποστηρίζουν ότι η ευρωπαϊκή ολοκλήρωση θα πρέπει να προχωρήσει περισσότερο. Οι πιο ένθερμοι υποστηρικτές της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης είναι οι βουλευτές του ΠΑΣΟΚ. Σε σχετική ερώτηση που απευθύναμε προς τους βουλευτές, τούς ρωτήσαμε αν η ευρωπαϊκή ενοποίηση θα έπρεπε να προχωρήσει περισσότερο. Στις απαντήσεις, η τιμή 0,0 συμβόλιζε την άποψη να μην ενισχυθεί περαιτέρω η ευρωπαϊκή ολοκλήρωση, ενώ η τιμή 10,0 να ενδυναμωθεί όσο περισσότερο γίνεται· οι βουλευτές του ΠΑΣΟΚ ήσαν υπέρ της περαιτέρω ολοκλήρωσης με μέσο όρο 7,8 (στην κλίμακα 0,0-10,0) και μάλιστα σε βαθμό μεγαλύτερο από ό,τι οι βουλευτές της Ν.Δ. (7,37) ή του Συνασπισμού (7,00). Η γενικά θετική στάση των βουλευτών και των τριών κομμάτων απέναντι στην προοπτική περαιτέρω ενίσχυσης της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης θα πρέπει να ερμηνευθεί στο φως της μέχρι σήμερα εμπειρίας της Ελλάδας από τη συμμετοχή της στο ευρωπαϊκό εγχείρημα. Παρά τις αδιάκοπες μέχρι σήμερα αμφισβητήσεις του εγχειρήματος αυτού στη χώρα μας από μερίδες των πολιτικών ελίτ (κυρίως της παραδοσιακής Αριστεράς, αλλά και της εθνικιστικής Δεξιάς), της εκκλησίας (ιεραρχών με εθνοκεντρική οπτική), ορισμένων Μέσων Μαζικής Επικοινωνίας, καθώς και τμήματος της κοινής γνώμης («ευρωσκεπτικιστές»), το γεγονός είναι ότι από οικονομική και διπλωματική άποψη η Ελλάδα έχει ωφεληθεί πολύ από την πλήρη ένταξή της στις Ευρωπαϊκές Κοινότητες (σήμερα Ευρωπαϊκή Ένωση) ήδη από το 1981. Αυτό φαίνεται να αναγνωρίζεται από τους βουλευτές όλων των κομμάτων (πλην του ΚΚΕ), οι οποίοι μεταφράζουν την ήδη μακρά εμπειρία και εξοικείωση της χώρας μας με την Ε.Ε. σε θετική στάση απέναντι στην ευρωπαϊκή ολοκλήρωση τώρα και στο μέλλον.

Η εν λόγω σχεδόν καθολική, θετική στάση δεν μεταφράζεται όμως σε εξίσου ευνοϊκή στάση απέναντι στα όργανα της Ένωσης. Μία από τις βασικές υποθέσεις εργασίας μας ήταν ότι η ιδεολογική τοποθέτηση των βουλευτών επηρεάζει τον βαθμό εμπιστοσύνης τους στα θεσμικά όργανα της Ε.Ε. Στην έρευνα INTUNE η ιδεολογική τοποθέτηση μετρήθηκε με τη γνωστή από ανάλογες έρευνες γενικού πληθυσμού αυτοτοποθέτηση του ερωτώμενου στον άξονα «Αριστερά-Δεξιά» (όπου η τιμή 0,0 δηλώνει την άκρα Αριστερά και η τιμή 10,0 την άκρα Δεξιά).

Κατά μέσο όρο οι βουλευτές της Ν.Δ. αυτοτοποθετούνται στο 6,17, οι βουλευτές του ΠΑΣΟΚ στο 3,31 και οι βουλευτές του Συνασπισμού στο 2,00. Οι βουλευτές του ΠΑΣΟΚ φαίνεται ότι αυτοτοποθετούνται αρκετά πιο αριστερά από ό,τι θα περίμενε κανείς με δεδομένη τη θέση του κόμματός τους στο κομματικό σύστημα, ανάμεσα στη Ν.Δ. και στα δύο κόμματα της

Αριστεράς. Η τάση των ερωτώμενων βουλευτών του ΠΑΣΟΚ να αυτοτοποθετούνται αρκετά αριστερά, σχεδόν κοντά στους συναδέλφους τους του Συνασπισμού, ίσως να οφείλεται στην πολιτική συγκυρία της περιόδου διεξαγωγής της έρευνάς μας (άνοιξη 2007): και τα δύο αυτά κόμματα της αντιπολίτευσης ασκούσαν έντονη κριτική στο συντηρητικό κόμμα το οποίο βρισκόταν στην εξουσία ήδη για τρία χρόνια, από την άνοιξη του 2004. Δηλαδή, οι βουλευτές του ΠΑΣΟΚ μπορεί να θέλπουν να «απομακρυνθούν» από το μέσον του άξονα «Αριστερά-Δεξιά», προκειμένου να διαφοροποιηθούν έντονα από τους συναδέλφους τους της Ν.Δ.

ΠΙΝΑΚΑΣ 3

Επίδραση της αυτοτοποθέτησης των βουλευτών στον άξονα «Αριστερά-Δεξιά» στον βαθμό εμπιστοσύνης τους στα όργανα της Ε.Ε.

	Εμπιστοσύνη στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο	Εμπιστοσύνη στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή
Αριστερά	-0,1344	-0,3584**
Κέντρο	0,1159	0,1421
Δεξιά	0,0546	0,2202*

* Επίπεδο συσχέτισης .05

** Επίπεδο συσχέτισης .01

Πηγή: INTUNE Ευρωπαϊκή συγκριτική έρευνα των πολιτικών ελίτ.

Συχετίζοντας τον βαθμό εμπιστοσύνης των βουλευτών στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή με την αυτοτοποθέτησή τους στον άξονα Αριστερά-Δεξιά (Πίνακας 3), καταλήγουμε σε τρεις διαπιστώσεις. Πρώτον, υπάρχει στατιστικά σημαντική αρνητική συσχέτιση ανάμεσα στον βαθμό εμπιστοσύνης προς την Ευρωπαϊκή Επιτροπή και την ιδεολογική τοποθέτηση στην αριστερή πλευρά του άξονα. Όσο πιο αριστερά αυτοτοποθετείται κανείς στον παραπάνω άξονα, τόσο λιγότερο εμπιστεύεται την Ευρωπαϊκή Επιτροπή. Δεύτερον, η ιδεολογική τοποθέτηση των βουλευτών δεν επηρεάζει τον βαθμό εμπιστοσύνης τους προς το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, ο οποίος, όπως προκύπτει από τον προηγούμενο πίνακα, είναι ιδιαίτερα υψηλός. Τρίτον, η τοποθέτηση στα δύο άκρα του άξονα συνδυάζεται με πιο σαφείς τοποθετήσεις –θετικές ή αρνητικές– ως προς τον βαθμό εμπιστοσύνης τους στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή. Αντίθετα, η τοποθέτηση στο μέσον του ά-

ξονα δεν επηρεάζει καθόλου τις κρίσεις των βουλευτών για κανένα από τα δύο όργανα.

Οι διαπιστώσεις αυτές θα πρέπει να ερμηνευθούν στο πλαίσιο της παραδοσιακής και ως ένα βαθμό εύλογης δυσπιστίας της ευρωπαϊκής Αριστεράς προς την εκτελεστική εξουσία της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Πράγματι, όπως συχνά τονίζει η κριτική από τα Αριστερά, μέρος του προβλήματος «δημοκρατικό έλλειμμα της Ευρωπαϊκής Ένωσης» οφείλεται στη συγκριτικά μεγαλύτερη εξουσία που διαθέτουν όργανα όπως το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο ή η Ευρωπαϊκή Επιτροπή σε σχέση με το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο. Ένα ερώτημα το οποίο συνδέεται με το επίπεδο εμπιστοσύνης που απολαμβάνουν τα ανωτέρω όργανα της Ε.Ε. σήμερα είναι το κατά πόσον η ισχύς ή ο ρόλος τους θα έπρεπε να ενδυναμωθεί στο μέλλον.

4. ΕΝΔΥΝΑΜΩΣΗ ΤΩΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΩΝ ΘΕΣΜΩΝ;

Προκειμένου να κατανοήσουμε καλύτερα τον τρόπο με τον οποίο οι βουλευτές αντιλαμβάνονται, όχι μόνο τη λειτουργία αλλά και τη δυναμική του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, διερευνήσαμε τον βαθμό συμφωνίας τους στο ενδεχόμενο ενδυνάμωσης του ρόλου του Κοινοβουλίου και της Επιτροπής. Στην πλειοψηφία τους οι βουλευτές και των τριών κομμάτων πιστεύουν πως ο ρόλος του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου θα πρέπει να ενδυναμωθεί (Πίνακας 4). Από την άλλη πλευρά, η πιθανότητα ενίσχυσης του ρόλου της Ευρωπαϊκής Επιτροπής δεν βρίσκει ανάλογη αποδοχή. Οι βουλευτές του ΠΑΣΟΚ είναι διχασμένοι και οι δύο στους τρεις βουλευτές του Συνασπισμού εκφράζουν τον σκεπτικισμό τους. Εξάιρεση αποτελούν οι βουλευτές της Ν.Δ., καθώς οι τέσσερις στους πέντε θεωρούν ότι η Ευρωπαϊκή Επιτροπή οφείλει να γίνει η πραγματική κυβέρνηση της Ε.Ε.

Οι τάσεις αυτές μπορούν να ερμηνευθούν, όπως σημειώσαμε ήδη, αφενός από την εύλογα μεγαλύτερη δυσπιστία των ερωτώμενων βουλευτών προς τον εκτελεστικό παρά προς τον νομοθετικό «πόλο» του πολιτικού συστήματος της Ε.Ε. και αφετέρου –στον βαθμό που κάποιοι βουλευτές του ΠΑΣΟΚ δεν συμφωνούν ούτε με την ενδυνάμωση του Κοινοβουλίου–, από την ύπαρξη μέσα στο κόμμα αυτό της γνωστής εθνοκεντρικής τάσης του λεγόμενου «παλιού ΠΑΣΟΚ».

Πάντως φαίνεται πως, στην πλειοψηφία τους, οι έλληνες βουλευτές θεωρούν ότι το κέντρο πολιτικών αποφάσεων πρέπει να παραμείνει στο δημο-

ΠΙΝΑΚΑΣ 4

Ποσοστό βουλευτών που συμφωνούν ότι η ισχύς του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου πρέπει να ενδυναμωθεί και ότι η Ευρωπαϊκή Επιτροπή οφείλει να γίνει η πραγματική κυβέρνηση της Ε.Ε., ανά κόμμα

	Η ισχύς του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου πρέπει να ενδυναμωθεί	Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή οφείλει να γίνει η πραγματική κυβέρνηση της Ε.Ε.
ΠΑΣΟΚ	93%	50%
Ν.Δ.	93%	79%
ΣΥΝΑΣΠΙΣΜΟΣ	100%	33%

Πηγή: INTUNE Ευρωπαϊκή συγκριτική έρευνα των πολιτικών ελίτ.

κρατικά εκλεγμένο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και ότι η τυχόν απάλυνση ή μείωση των δυσλειτουργιών της Ε.Ε., όπως για παράδειγμα του δημοκρατικού ελλείμματος, θα επιτευχθεί μέσω της ενίσχυσης του ρόλου του (Πίνακας 4). Όπως αναμενόταν, υπάρχει θετική συσχέτιση ανάμεσα στον βαθμό εμπιστοσύνης στα δύο όργανα και στην άποψη υπέρ της ενίσχυσης του ρόλου τους. Με άλλα λόγια, όσο περισσότερο οι βουλευτές εμπιστεύονται τα εν λόγω όργανα, τόσο πιο πολύ θεωρούν ότι ο ρόλος τους θα πρέπει να ενδυναμωθεί (Πίνακας 5).

Δεν υπάρχει συσχέτιση ανάμεσα στην εμπιστοσύνη των βουλευτών προς το Κοινοβούλιο και τη συμφωνία ή διαφωνία τους με την ενίσχυση της Επι-

ΠΙΝΑΚΑΣ 5

Επίδραση του βαθμού εμπιστοσύνης των βουλευτών στα θεσμικά όργανα της Ε.Ε. στον βαθμό συμφωνίας τους για ενδεχόμενη ενίσχυση του ρόλου της

	Η ισχύς του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου πρέπει να ενδυναμωθεί	Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή οφείλει να γίνει η πραγματική κυβέρνηση της Ε.Ε.
Εμπιστοσύνη στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο	0,2987**	0,0638
Εμπιστοσύνη στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή	0,2108*	0,4784**

* Επίπεδο συσχέτισης .05

** Επίπεδο συσχέτισης .01

Πηγή: INTUNE Ευρωπαϊκή συγκριτική έρευνα των πολιτικών ελίτ.

τροπής (Πίνακας 5). Αντίθετα, όσο περισσότερο εμπιστεύονται οι βουλευτές το Κοινοβούλιο, τόσο περισσότερο επιθυμούν την ενδυνάμωσή του. Δηλαδή, εδώ εκδηλώνεται πάλι μια αμφιθυμία όσον εμπιστεύονται το Κοινοβούλιο σχετικά με τις εξουσίες της Επιτροπής. Κάτι τέτοιο δεν ισχύει για όσους εμπιστεύονται την Επιτροπή, καθώς κατά τη γνώμη τους είναι επιθυμητή η ενίσχυση της Επιτροπής αλλά και η ενδυνάμωση του Κοινοβουλίου.

Το τελευταίο ζήτημα που εξετάζουμε σε αυτό το άρθρο είναι ο βαθμός συσχέτισης του βαθμού εμπιστοσύνης των βουλευτών στα δύο όργανα της Ε.Ε. και της επιθυμίας τους για υιοθέτηση κοινών πολιτικών για τα κράτη μέλη της Ε.Ε. (ενιαίο ευρωπαϊκό φορολογικό σύστημα, ενιαίο σύστημα κοινωνικής ασφάλισης και κοινή εξωτερική πολιτική). Οι βουλευτές ρωτήθηκαν για το κατά πόσο συμφωνούν με την προοπτική κοινής φορολογικής, κοινωνικοασφαλιστικής και εξωτερικής πολιτικής. Το γενικό συμπέρασμα είναι ότι όσο περισσότερο εμπιστεύονται οι βουλευτές τα όργανα της Ε.Ε. τόσο πιο πολύ τείνουν να συμφωνούν με την υιοθέτηση κοινών πολιτικών από τις χώρες-μέλη της Ένωσης ειδικά σε ό,τι αφορά τις κοινωνικές ασφαλίσεις και τις εξωτερικές σχέσεις της. Αυτή η τάση δεν είναι η ίδια και για τα δύο όργανα (Επιτροπή και Κοινοβούλιο). Πιο συγκεκριμένα, υπάρχει στατιστικά σημαντική συσχέτιση μεταξύ: (α) της υιοθέτησης κοινής ασφαλιστικής πολιτικής με τον βαθμό εμπιστοσύνης στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και (β) της υιοθέτησης κοινής εξωτερικής πολιτικής με τον βαθμό εμπιστοσύνης τόσο στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο όσο και στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή (Πίνακας 6).

Πώς ερμηνεύεται το ότι όσο περισσότερο εμπιστεύονται οι βουλευτές το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, τόσο πιο πολύ συμφωνούν με το ενδεχόμενο υιοθέτησης ενός ενιαίου συστήματος κοινωνικής ασφάλισης; Για να κατανοήσουμε αυτή την τάση πρέπει να λάβουμε υπόψη μας ότι κατά το διάστημα που πραγματοποιήθηκαν οι συνεντεύξεις με τους βουλευτές (αρχές και μέσα του 2007), υπήρχε έντονη συζήτηση για τη μεταρρύθμιση του ασφαλιστικού συστήματος στην Ελλάδα. Ίσως οι βουλευτές, αντιλαμβανόμενοι ότι το ελληνικό κοινωνικό σύστημα είναι ανεπαρκές σε σχέση με τα αντίστοιχα χωρών της Βόρειας και Δυτικής Ευρώπης, είναι θετικοί στο ενδεχόμενο υιοθέτησης ενός ενιαίου για την Ε.Ε. συστήματος κοινωνικής ασφάλισης. Η ιδέα εδώ είναι ότι ένα ενιαίο κοινωνικοασφαλιστικό σύστημα ή έστω ένα κοινό μοντέλο κοινωνικής ασφάλισης θα μπορούσε να αποτελέσει πρότυπο για το χεμαζόμενο ελληνικό σύστημα συντάξεων και λοιπών ασφαλιστικών καλύψεων. Οι ερωτώμενοι βουλευτές δεν θα εμπιστεύονταν πάντως την Επιτροπή αλλά μάλλον το Κοινοβούλιο σε ό,τι αφορά τη διαμόρφωση των σχετικών μέτρων

πολιτικής, καθώς η πρώτη θεωρείται περισσότερο τεχνοκρατικό σώμα, ενώ το δεύτερο χώρος διαβούλευσης και αντιπαράθεσης, δηλαδή διαδικασιών οι οποίες είναι οικείες και στους βουλευτές των εθνικών κοινοβουλίων.

Τέλος, όσο πιο πολύ εμπιστεύονται οι έλληνες βουλευτές το Κοινοβούλιο και την Επιτροπή, τόσο περισσότερο τάσσονται υπέρ της υιοθέτησης κοινής εξωτερικής πολιτικής από τα κράτη μέλη. Είναι ενδιαφέρον ότι παρά τη «βεβαρημένη» ατζέντα της εξωτερικής πολιτικής της Ελλάδας και την άποψη που συχνά εκφράζεται στην ελληνική πολιτική σκηνή για έλλειψη κατανόησης των εθνικών μας θεμάτων από τους εταίρους μας στην Ε.Ε., οι βουλευτές δεν διστάζουν να προκρίνουν το ενδεχόμενο της κοινής εξωτερικής πολιτικής της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Είναι προφανές στους βουλευτές ότι η γεωγραφική θέση της χώρας στην πλήρη εντάσεων περιοχή της Ανατολικής Μεσογείου καθιστά τη σταθερότητα του διεθνούς και του περιφερειακού περιβάλλοντος προαπαιτούμενο για τη σταθερότητα του εγχώριου πολιτικού συστήματος. Άλλωστε, τέτοιες προτεραιότητες και ειδικότερα οι σχέσεις με την Τουρκία είχαν περιληφθεί στους υπολογισμούς των πρωταγωνιστών της αίτησης ένταξης της Ελλάδας στις Ευρωπαϊκές Κοινότητες κατά τη δεκαετία του 1970. Έτσι και σήμερα οι ερωτώμενοι βουλευτές πιθανόν να θεωρούν ότι η διαχείριση των λεγόμενων «εθνικών ζητημάτων» θα είναι επιτυχέστερη στο πλαίσιο της κοινής εξωτερικής πολιτικής όλων των χωρών-μελών της Ε.Ε. –εφόσον βέβαια τέτοια πολιτική αποκρυσταλλωθεί (Πίνακας 6).

ΠΙΝΑΚΑΣ 6

Συσχέτιση του βαθμού εμπιστοσύνης στα όργανα της Ε.Ε. και της επιθυμίας για υιοθέτηση κοινών πολιτικών για τα κράτη-μέλη

	Ενιαίο ευρωπαϊκό φορολογικό σύστημα	Ενιαίο σύστημα κοινωνικής ασφάλισης	Κοινή Εξωτερική Πολιτική
Εμπιστοσύνη στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο	0,1323	0,2560**	0,3881**
Εμπιστοσύνη στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή	0,1546	0,1244	0,2382*

* Επίπεδο συσχέτισης .05

** Επίπεδο συσχέτισης .01

Πηγή: INTUNE Ευρωπαϊκή συγκριτική έρευνα των πολιτικών ελίτ.

5. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Μεταξύ των αρχικών υποθέσεων εργασίας μας, επαληθεύτηκε η υπόθεση ότι στην πλειοψηφία τους οι βουλευτές έχουν μεγαλύτερη εμπιστοσύνη στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και μικρότερη στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή. Το ποσοστό έκφρασης εμπιστοσύνης στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο είναι ιδιαίτερα υψηλό ανεξαρτήτως του κόμματος που εκπροσωπούν οι βουλευτές αλλά και της ιδεολογικής τους τοποθέτησης. Δεν είναι τυχαίο ότι η μεγάλη πλειοψηφία τους αποδέχεται την άποψη η οποία υποστηρίζει ότι ο ρόλος του πρέπει να ενδυναμωθεί. Η τάση αυτή είναι αναμενόμενη γιατί οι βουλευτές του ελληνικού κοινοβουλίου, ως εκ της θέσης τους στο πολιτικό σύστημα, θα αντιμετώπιζαν έτσι και αλλιώς πιο ευνοϊκά έναν αντίστοιχο θεσμό της νομοθετικής εξουσίας από έναν θεσμό της εκτελεστικής εξουσίας στο ευρωπαϊκό επίπεδο.

Η ίδια τάση ερμηνεύεται επίσης και από το γεγονός ότι η ενδυνάμωση του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου θα ήταν ένα βήμα μείωσης του δημοκρατικού ελλείμματος της Ε.Ε. το οποίο δεν αφορά μόνον το αν εκλέγονται και το πώς λογοδοτούν στους πολίτες τα εκτελεστικά όργανα της Ευρωπαϊκής Ένωσης (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Ευρωπαϊκό Συμβούλιο), αλλά και την ισορροπία αυτών των κατεξοχόν εκτελεστικών οργάνων με τα υπόλοιπα όργανα (π.χ. Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο), η οποία –ως γνωστόν– είναι υπέρ των πρώτων. Η όποια ενδυνάμωση της σχετικής θέσης του Κοινοβουλίου με τη Μεταρρυθμιστική Συνθήκη (γνωστή και ως Συνθήκη της Λισαβόνας, 2007) προς το παρόν θα παραμείνει ζητούμενο, δεδομένου ότι η Συνθήκη αυτή ήδη απορρίφθηκε μια φορά στο σχετικό δημοψήφισμα της Ιρλανδίας του 2008.¹²

Οι απόψεις των βουλευτών για την Ευρωπαϊκή Επιτροπή δεν είναι αντίστοιχες με εκείνες για το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, ούτε ως προς τον βαθμό εμπιστοσύνης των βουλευτών, ούτε ως προς το ενδεχόμενο ενδυνάμωσης του ρόλου της. Τις μεγαλύτερες επιφυλάξεις για τον ρόλο της Επιτροπής εκφράζουν οι βουλευτές του Συνασπισμού, όπως και όσοι αυτοτοποθετούνται αριστερά στον άξονα Αριστερά-Δεξιά. Δηλαδή, προκαλεί σκεπτικισμό και το ενδεχόμενο ισχυροποίησης της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, καθώς αυτό συναντά την άρνηση των δύο στους τρεις βουλευτών του Συνασπισμού και του ενός στους δύο βουλευτή του ΠΑΣΟΚ. Από την άλλη πλευρά, οι βουλευτές της Ν.Δ. δεν συμμερίζονται την άποψη των συναδέλφων τους. Συγκεκριμέ-

12. Για τη Μεταρρυθμιστική Συνθήκη, βλ. Παναγιώτης Κ. Ιωακειμίδης, *Η Συνθήκη της Λισαβόνας: παρουσίαση, ανάλυση, αξιολόγηση*, Θεμέλιο, Αθήνα 2008.

να, όχι μόνο εκφράζουν μεγάλο βαθμό εμπιστοσύνης για τον ρόλο της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, αλλά και τάσσονται, με εξαιρετικά υψηλό ποσοστό αποδοχής, υπέρ του ενδεχομένου να γίνει η Επιτροπή η πραγματική κυβέρνηση της Ε.Ε. Θα μπορούσε κανείς να υποθέσει ότι οι βουλευτές της Ν.Δ. βλέπουν το εγχείρημα της ευρωπαϊκής ενοποίησης ως μια διαδικασία που απαιτεί περισσότερο συντονισμό και αποτελεσματικότητα (π.χ., μέσω της ισχυροποίησης της Ευρωπαϊκής Επιτροπής), ενώ οι συνάδελφοί τους της αντιπολίτευσης ως μια διαδικασία που θα απαιτούσε περισσότερη λογοδοσία και «έλεγχο από τα κάτω» (π.χ., μέσω της ισχυροποίησης του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου).

Η υπόθεση εργασίας μας ότι όσο πιο δεξιά τοποθετούνται οι έλληνες βουλευτές στον ιδεολογικό άξονα Δεξιά-Αριστερά, τόσο περισσότερο θα εμπιστεύονται τα θεσμικά όργανα της Ε.Ε., επαληθεύτηκε μόνο ως προς την Ευρωπαϊκή Επιτροπή. Ο βαθμός εμπιστοσύνης των βουλευτών προς το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο δεν επηρεάζεται σε σημαντικό βαθμό από την ιδεολογική τους τοποθέτηση. Είναι ένα ακόμη στοιχείο που φανερώνει τον μεγάλο βαθμό αποδοχής του ρόλου του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και από βουλευτές αριστερής ιδεολογίας, των οποίων οι απόψεις για την Ε.Ε. πολλές φορές διαπνέονται από έντονο σκεπτικισμό για τον ρόλο της Ένωσης και έντονη κριτική για τον τρόπο με τον οποίο τα θεσμικά της όργανα λαμβάνουν αποφάσεις.

Δεν επαληθεύτηκε η υπόθεση εργασίας ότι οι βουλευτές τάσσονται υπέρ της υιοθέτησης εθνικής μάλλον παρά ευρωπαϊκής πολιτικής σε διάφορους τομείς πολιτικής. Αντιθέτως, προέκυψε ότι θα συναινούσαν αν το ελληνικό κράτος ήταν πρόθυμο να εκχωρήσει μέρος των αρμοδιοτήτων του στους τομείς της κοινωνικής ασφάλισης και της εξωτερικής πολιτικής. Φαίνεται ότι οι απόψεις των ελλήνων βουλευτών δεν χαρακτηρίζονται πλέον από υψηλό βαθμό εργαλειακής αντιμετώπισης για την Ε.Ε., δηλαδή δεν θεωρούν το ευρωπαϊκό εγχείρημα μόνο ή κυρίως ως ευκαιρία υλικών οφελών για τη χώρα μας. Δεν είναι τυχαίο ότι οι βουλευτές στην πλειοψηφία τους τάσσονται υπέρ της ενδυνάμωσης της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης ανεξαρτήτως της ιδεολογικής ή κομματικής τους τοποθέτησης αλλά και του βαθμού εμπιστοσύνης τους στα θεσμικά της όργανα.

Ωστόσο, ο σχετικά χαμηλός βαθμός εμπιστοσύνης των ελλήνων βουλευτών στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή, δηλαδή σε ένα από τα σημαντικά θεσμικά όργανα της Ε.Ε., καταδεικνύει όχι μόνο τη δυσπιστία τους προς αυτή καθεαυτή την Επιτροπή, αλλά και προς όλες τις «μη δημοκρατικές» εκφάνσεις της

Ένωσης. Πιθανόν, η μείωση του ελλείμματος δημοκρατίας μέσω της ενίσχυσης των δημοκρατικά εκλεγμένων οργάνων (π.χ., του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου) θα συντελούσε στην αύξηση του βαθμού εμπιστοσύνης προς την Ένωση. Απομένει να φανεί ποια θεσμική μεταρρύθμιση –πέραν της Συνθήκης της Λισαβόνας του 2007– θα συνέβαλε στον περαιτέρω εκδημοκρατισμό του πολιτικού συστήματος της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

<p>ΚΩΣΤΑΣ ΦΙΛΙΝΗΣ</p> <p>ΘΕΩΡΙΑ ΤΩΝ ΠΑΙΓΝΙΩΝ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ</p> <p>5^η ΕΚΔΟΣΗ</p> <p>ΘΕΜΕΛΙΟ</p>	<p><i>Κυκλοφορεί</i></p> <p>ΚΩΣΤΑΣ ΦΙΛΙΝΗΣ</p> <p>ΘΕΩΡΙΑ ΤΩΝ ΠΑΙΓΝΙΩΝ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ</p> <hr/> <p>και μαζί το ανέκδοτο κεφάλαιο Ο ΕΜΦΥΛΙΟΣ ΠΟΛΕΜΟΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ 1946-1949</p> <hr/> <p>ISBN 978-960-310-332-5 Σελίδες 224+16</p>
<p>ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΘΕΜΕΛΙΟ - ΛΕΣΧΗ ΤΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ Σόλωνος 84, τηλ. 210 36 08 180, 210 36 02 646, FAX 210 36 12 092 http://www.themelio-ekdoseis.gr e-mail: info@themelio-ekdoseis.gr</p>	